

Debat ontwikkelingsamenwerking Nederland - België: wie is kampioen?

De verschillen, gelijkenissen, maar vooral de lessen

Op woensdag 27 oktober 2010 om 9u15 in Brussel

Verlagen

Ontwikkelingsdebatten

De dag maakte deel uit van de Ontwikkelingsdebatten. Enkele keren per jaar brengen de initiatiefnemers mensen uit de brede ontwikkelingssector bij elkaar om kennis, ervaringen en ideeën uit te wisselen rond een specifiek thema.

www.vvob.be/ontwikkelingsdebatten

Initiatiefnemers

Partners

Met steun van de
Vlaamse overheid

MET DE STEUN VAN
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Inhoud

1. Verslag paneldebat 'Nederland – België: wie is kampioen?'	3
2. Verslagen interactieve sessies.....	9
2.1. Verslag van de sessie Coherentie tussen ontwikkelingshulp en andere beleidsdomeinen	9
2.2. Verslag van de sessie Draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking	11
2.3. Verslag van de sessie (Mede)financiering van NGO's door de overheid	14

Ontwikkelingsdebatten

Deze activiteit maakt deel uit van de Ontwikkelingsdebatten. Enkele keren per jaar brengen de initiatiefnemers mensen uit de brede ontwikkelingssector bij elkaar om kennis, ervaringen en ideeën uit te wisselen rond een specifiek thema.

De initiatiefnemers voor het debat 'Nederland-België' zijn 11.11.11, Coprogram, VLIR-UOS en VVOB. Partners zijn MO* en BTC.

Info over de ontwikkelingsdebatten: www.vvob.be/ontwikkelingsdebatten

1. Verslag paneldebat 'Nederland – België: wie is kampioen?'

Moderator	Gie Goris (MO*)
Sprekers Nederland	Bram Van Ojik (ministerie van Buitenlandse Zaken) Paul Hoebink (CIDIN, Radboud Universiteit Nijmegen)
Sprekers België	Peter Moors (Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking) Bogdan Vanden Berghe (11.11.11) Robrecht Renard (IOB, Universiteit Antwerpen)

(Toelichting bij de sprekers)

Wat volgt is een weergave van het debat. De auteur streeft geen volledigheid na.

Is less more? Is minder landen en minder sectoren beter? Moeten we met minder middelen meer kunnen doen?

Bram Van Ojik: 'We hebben nu in Nederland veertig partnerlanden. Dat is te veel. Maar op basis waarvan selecteer je landen? Den Haag beslist dat we naar tien landen moeten. Op voorhand een cijfer vastleggen vind ik niet verstandig. We moeten bekijken hoe we iets kunnen bijdragen en wat andere donoren doen. Het gaat niet zozeer om het aantal donoren in een land, maar om de mate waarin ze bereid zijn hun taken af te stemmen. **Over elkaar heen buitende donoren kunnen we missen.**'

Paul Hoebink: 'Het aantal partnerlanden waar Nederland mee samenwerkt moet omlaag. Ontwikkelingssamenwerking is een kennisindustrie. **Je moet kennis hebben van de landen waar je aanwezig bent, en dat kan niet wanneer het aantal landen te groot is.**'

Peter Moors: 'Het aantal partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking is gedaald van veertig tot achttien. Achttien is goed. Minder mag nooit een doel op zichzelf zijn. Minder heeft enkel voordelen als er afspraken worden gemaakt, zowel internationaal als nationaal. Een te klein aantal partnerlanden maakt je te veel

afhankelijk van enkele landen. Je moet het risico kunnen spreiden. Het is beter om niet enkel met instabiele staten te werken, maar ook met een aantal *middle income countries*. **We moeten vooral voor continuïteit zorgen en vermijden dat de partnerlijst bij elke nieuwe regering wijzigt.**'

'Het gaat niet alleen over het wegsnijden van een vetrandje. De bezuiniging is ingrijpend en pijnlijk.' (Bram Van Ojik)

Bogdan Vanden Berghe: 'Er moet nu vooral stabiliteit komen in de hervorming van de partnerlanden.'

Robrecht Renard: 'Het aantal Belgische partnerlanden zou nog minder kunnen, maar ik volg het argument van de risicospreiding wel. Een ander argument voor de spreiding van de partnerlanden is de kruisbestuiving. Inzichten uit ervaring in bijvoorbeeld Vietnam kunnen we aanbrengen in Marokko. Een brede landenexpertise is nodig. **We moeten meer kiezen voor combinaties van landen, sectoren en actoren, waarbij we afspraken maken met andere donoren over wie waar actief is.** We moeten complementariteit nastreven en taken verdelen.'

Bram Van Ojik: 'Op een budget voor ontwikkelingssamenwerking van vijf miljard bezuinigt Nederland meteen 600 miljoen. In 2012 gaat er nog eens 600 miljoen af. *Less is more* gaat hier niet op. **Het gaat niet alleen over het wegsnijden van een vetrandje. De bezuiniging is ingrijpend en pijnlijk.**'

Bogdan Vanden Berghe: **'Minder middelen is een absurde boodschap, want de noden zijn enorm.** We hebben net meer middelen nodig. De evolutie in België is daarom positief, die in Nederland betreurenswaardig.'

Peter Moors: 'Kwantiteit zegt echter niets over kwaliteit. **Meer geld zorgt daarom niet voor een betere ontwikkelingssamenwerking.** Een minister mag niet enkel beoordeeld worden op het behalen van de 0,7%-norm of op de bestedingsgraad.'

Bram Van Ojik: 'Een lage bestedingsgraad mag geen reden zijn om het budget in te krimpen. Bestedingsdruk is immers een tijdelijk fenomeen. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking is de afgelopen jaren snel gegroeid, zowel in Nederland als in België. Bij een stabiel budget is er geen bestedingsdruk, eerder een tekort aan middelen.'

Hoe kunnen we het ontwikkelingsorkest beter leren samenspelen? Er zijn verschillende dirigenten en goede en slechte spelers, maar hoe krijg je een mooie melodie?

Paul Hoebink: **'De proliferatie van de actoren is het grootste probleem in de ontwikkelingshulp.** Er moet meer samenwerking worden gezocht tussen NGO's, particuliere organisaties en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Neem nu de gezondheidszorg. Vaak weten de mensen van de ambassade niet wat bijvoorbeeld Cordaid ter plaatse doet.'

Bram Van Ojik: 'De proliferatie van donoren is op zich geen reden om een stap terug te zetten. Maar **er zijn nieuwe donoren die niet werken op een manier die wij aantrekkelijk vinden.** Zo is de VS de afgelopen tien jaar een grote donor geworden. Bij de AIDS-bestrijding stellen de VS eisen om geen condooms te gebruiken of om veilige abortus te weren. Een andere donor als China houdt geen rekening met de mensenrechten. Verticale fondsen focussen dan weer op één aspect zoals gezondheid.'

Bogdan Vanden Berghe: 'In theorie klopt het dat afstemming van donoren nodig is. Maar **een donorgemeenschap die als één blok optreedt kan het ownership van Zuidelijke landen in gevaar brengen.** Het Zuiden kan het moeilijk krijgen om de eigen belangen te verdedigen.'

'Efficiëntie en effectiviteit tot absolute doelen verheffen is idioot.' (Bogdan Vanden Berghe)

Robrecht Renard: **'We moeten het orkest beter laten samenspelen.** Het is belangrijk dat je een goed orkest hebt. De minister is daarbij gastdirigent. De echte orkestmeester, die het meeste voorbereidend werk levert, is in België misschien wel Peter Moors. In België functioneert de taakverdeling niet altijd. Dat is niet eigen aan ontwikkelingssamenwerking, maar aan de politisering. **We geven te veel macht aan de dirigent.** In Nederland heeft de dirigent een beperktere rol. Daar kunnen we veel van leren.'

Peter Moors: 'In het nieuwe vierjarenprogramma met Congo hebben we beslist om ons terug te trekken uit de gezondheidszorg. Dat gebeurde op vraag van de Congolese regering. Er zijn immers meer dan dertig donoren in Congo actief in de gezondheidszorg. De lobby vanuit Belgische organisaties om toch gezondheidszorg te behouden was enorm.'

Paul Hoebink: 'Momenteel krijgen een 200 Nederlandse particuliere organisaties financiering. Dat is veel te veel. Het is niet effectief en niet efficiënt.'

Bram Van Ojik: 'Focus is het modewoord, maar alles hangt af van waar we op gaan focussen. Ik vind het niet erg dat 200 NGO's subsidie krijgen van de Nederlandse overheid. Leidt dat tot inefficiëntie? Ik weet het niet. Is er momenteel sowieso meer controle op de uitgaven.'

Robrecht Renard: 'Ontwikkelingssamenwerking is een publiek goed. Het probleem is dat de regering naast ontwikkelingssamenwerking heel veel andere doelstellingen heeft. Mensen in het Zuiden kunnen hier niet stemmen. De civiele maatschappij in het Noorden moet controleren dat ontwikkelingssamenwerking wel echt wordt uitgevoerd en kan daarvoor banden smeden met de civiele maatschappij in het Zuiden. De vraag is nu welke rol we aan de NGO's en universiteiten geven. Net zoals de indirecte actoren de overheid moeten controleren, moet de overheid de indirecte actoren ook controleren. In plaats van een aansturende overheid zien we eerder een zwakke overheid. **Onze indirecte actoren zijn grote bureaucratieën die hun eigen groei belangrijker vinden dan hun maatschappelijke opdracht.** Ze krijgen te veel autonomie.'

'Onze indirecte actoren zijn grote bureaucratieën die hun eigen groei belangrijker vinden dan hun maatschappelijke opdracht.' (Robrecht Renard)

Bram Van Ojik: 'De relatie tussen NGO's en de overheid is problematisch. De autonomie van organisaties lijdt onder de financieringsstroom. **Organisaties hebben een houding van 'zeg maar wat er subsidiabel is'**. Ze doen wat ze denken dat de overheid belangrijk vindt en worden daardoor subsidieafhankelijk. Het leidt tot een pervertering van de relatie, waardoor ze de overheid niet meer bekritisieren. We moeten de rollen omdraaien.'

Bogdan Vanden Berghe: 'Dit is een debat met een publiek van mensen die voornamelijk betaald worden om hier te zijn. Voor een breder publiek pakken termen als de Verklaring van Parijs, afstemming en harmonisering niet. Als we een breed draagvlak willen moeten we professioneel werken, zoals geldt voor elke organisatie, maar **efficiëntie en effectiviteit tot absolute doelen verheffen is idiotoot**. Het gaat om wat we doen. Het debat over effectiviteit is er één dat je niet kunt winnen. Zorg er gewoon voor dat je effectief werkt. Waarom moeten NGO's zich voortdurend pijnigen?'

Functioneren de organisaties werkelijk efficiënt?

Bogdan Vanden Berghe: 'De NGO's hebben grote stappen vooruit gezet in het professioneel beheer van de middelen. De organisaties worden nu grondig gescreend. Er zijn nog veel stappen te zetten, het kan altijd beter. We hebben net een grote campagne rond de Millennium Development Goals achter de rug. Dat is het resultaat van samenwerking. Ook in het Zuiden is er meer afstemming. Het is de rol van de civiele maatschappij om vooral kritisch te zijn. We steunen organisaties die die kritische rol vervullen en ontwikkeling in het Zuiden afdwingen. **Synergie is mogelijk, maar we moeten ook de verschillende rollen erkennen**. Organisaties nemen soms zeer moeilijke posities in die risico's met zich meebrengen.'

Peter Moors: 'Het gaat niet om wie nu het meest efficiënt is onder ons. Maar als ik in het Zuiden kom heb ik soms de indruk dat we allen even weinig effectief zijn.'

Wordt het debat over ontwikkelingssamenwerking in het publieke terrein niet versmald tot het domein van hulp? Het WRR-rapport spreekt over hulp, gaat dan verder over samenwerking en vice versa. Moeten we hierin niet duidelijkheid verschaffen? Moet de minister van ontwikkelingssamenwerking niet minister van Hulp worden terwijl de ontwikkelings-NGO's veel meer moeten focussen op de minister van Handel omdat handel veel meer impact heeft op ontwikkeling?

Bogdan Vanden Berghe: 'NGO's moeten zich zeker bezig houden met hulp, maar er is nood aan een coherent beleid op ontwikkelingssamenwerking. Er is vooruitgang op de Millennium Development Goals, maar we stellen tegelijkertijd vast dat er een voedselcrisis is. Daarnaast is er de klimaatcrisis. Als we de klimaatcrisis niet aanpakken worden de Millennium Development Goals nooit gehaald. **Hoe efficiënt en effectief we de hulp ook organiseren, het is onvoldoende als je niet ook op andere**

beleidsdomeinen werkt. Goede hulp alleen is niet voldoende. Het Nederlandse regeerakkoord is op dat vlak zeer coherent, maar het gaat totaal de verkeerde richting uit. Ontwikkelingssamenwerking wordt er ingezet voor andere beleidsdoelen, zoals defensie. De Europese Commissie vindt coherentie belangrijk, maar in welke richting gaat het debat? Coherentie wordt soms misbruikt om met ontwikkelingsamenwerking andere doelstellingen te behalen.'

Bram Van Ojik: 'In het WRR-rapport is ontwikkelingsamenwerking een eufemisme. Het is geen samenwerking. Noem het gewoon hulp. Maar **hulp is voor veel mensen een scheldwoord**, al heb ik geen problemen met het woord. Zo zijn de Millennium Development Goals OK, maar ze leiden niet echt tot een structurele verandering. Hulp is uiteraard niet voldoende, maar daarom moeten we er ons nog niet ongemakkelijk bij voelen.'

'We moeten ons aanpassen, anders vechten we straks tegen de degradatie.' (Peter Moors)

Paul Hoebink: 'We krijgen nu een staatssecretaris voor Europese Zaken en ontwikkelingsamenwerking. Een staatssecretaris zit niet in de ministerraad. Het is moeilijk om met het coherentiedossier inbreng van Buitenlandse Zaken op ministerniveau te hebben. Wat zit er verder in het regeerakkoord? Dat we het bedrijfsleven meer moeten betrekken. Maar welk? In het Noorden of in het Zuiden, en hoe drukken we dat door? Daarnaast is erin opgenomen dat de ODA-definitie zou moeten verbreden om ook vredesoperaties op te kunnen nemen. Het is trekken aan een dode mastodont. De staatssecretaris zou er goed aan doen te onderzoeken waarom een eerdere poging is mislukt.'

Peter Moors: '**Er is een tendens om te zeggen laten we de puurheid nastreven en in een ivoren toren zitten.** Men spreekt over *vervuiling van de hulp*. Neem nu de VN-vredesoperatie in Congo. 6% van de kost opnemen binnen het budget van ontwikkelingsamenwerking is aanvaard door de ODA. De operatie is immers essentieel voor ontwikkeling in Congo. Voor mijn part zou de 100% kunnen opgenomen worden.'

Bogdan Vanden Berghe: 'Ook in Afganistan?'

Peter Moors: 'Ja, ook in Afghanistan.'

Bogdan Vanden Berghe: 'Er wordt al een enorm bedrag voorzien voor de oorlog in Afghanistan. Waarom moeten er dan nog extra middelen uit de pot van ontwikkelingsamenwerking komen? Ik ben het eens met het feit dat een vredesmissie in Congo essentieel is, maar die middelen moeten niet van ontwikkelingsamenwerking komen. In Afghanistan is er gevaar voor het vermengen van militaire doelen met ontwikkelingsdoelen. Artsen Zonder Grenzen zegt dat men hen ziet als militair verlengstuk.'

Peter Moors: 'We stellen ons veel te defensief op. **Ik zou het goed vinden moest er eens een minister van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingsamenwerking zijn.**'

Peter Moors: 'Dit debat brengt ons bij de eindigheid van waar we mee bezig zijn. Over twintig of vijfentwintig jaar zullen we een heel ander soort verhaal krijgen. Ik heb de indruk dat andere actoren daar niet altijd mee bezig zijn. Het draagvlak voor ontwikkelingsamenwerking staat onder druk, niet enkel hier, maar ook in het Zuiden. Er zijn andere financiële stromen die soms veel groter zijn dan die van de ontwikkelingsamenwerking. Er zijn ook andere opkomende donoren, zoals China in Afrika. Hulpontvangers zullen kunnen kiezen met wie ze samenwerken. **We moeten ons aanpassen, anders vechten we straks tegen de degradatie.**'

Misschien moet een volgend ontwikkelingsdebat gaan over het einde van de ontwikkelings-samenwerking?

Carl Michiels, directeur van BTC, reageert vanuit het publiek: 'Ik denk dat we in een morele crisis terecht komen. De Millennium Development Goals halen we niet, het momentum van de Verklaring van Parijs is gepasseerd en als gevolg van de financiële crisis komen de budgetten onder druk te staan. Ik las ooit bij mijn apotheker het opschrift: *Een duur geneesmiddel helpt zeker, is het niet de patiënt, dan wel de apotheker*. Hebben we wel voldoende vitaliteit om onszelf in vraag te stellen en ons aan te passen?'

Robrecht Renard: 'De Noord-Zuidspanning zal een veel complexere spanning worden tussen verschillende groepen. **Het belang van ontwikkelingssamenwerking zal dalen**. België, Nederland en Europa zullen een doordacht buitenlands beleid moeten voeren. Fukuyama stelt dat ontwikkelingshulp die zorgt voor sociale en economische ontwikkeling één van de belangrijkste dingen is om de eigen welvaart in de toekomst te behouden. In de toekomst zal het meer gaan om internationale regels voor handel, afspraken rond milieuproblemen. Daar gaan grote spanningsvelden ontstaan. De Europese landen zullen de eigen belangen verdedigen, maar hopelijk houden ze ook rekening met verlichte langetermijnbelangen.'

Weten we waar we naartoe gaan? Hebben we de capaciteit als ontwikkelingsactoren om vooraf te leren en een fundamentele crash af te wenden?

Bogdan Vanden Berghe: '**Ik geloof niet in één grote totaaloplossing om het ontwikkelingsprobleem op te lossen**. Er zijn niet veel vaste ingrediënten voor wat werkt. De oplossingen moeten uit de landen zelf komen. Als buitenstaander heb je daar relatief weinig invloed op. Ownership is cruciaal. Een strategie om ontwikkeling te bereiken moet in dialoog met de civiele maatschappij tot stand komen.'

Peter Moors: 'Zijn we als hulpindustrie wel kritisch genoeg over hoe we het doen en wat we doen? **Maar zelfs als we niet kritisch zouden zijn is dat niet erg, want anderen doen het voor ons, en in de eerste plaats de partnerlanden zelf.**'

'We moeten continu duidelijk maken dat Afrika onmogelijk de goal kan maken.' (Paul Hoebink)

Paul Hoebink: 'De Millennium Development Goals vertalen als algemene doelstelling op regionaal of landenniveau is niet mogelijk voor Afrika. Het was van bij de start al duidelijk dat de doelstellingen in Afrika niet gehaald zouden worden. Zorgt dit voor een crisis van de Millennium Development Goals? Nee, **we moeten continu duidelijk maken dat Afrika onmogelijk de goal kan maken.**'

Bram Van Ojik: '**We lijden eerder aan te veel dan te weinig zelfkritiek**. Het niet halen van de Millennium Development Goals is geen morele crisis. We hebben als hulpindustrie alle ellende van de hele wereld op onze schouders gehaald. Maar om de Millennium Development Goals te behalen is veel meer nodig, denk maar aan een afgestemd handelsbeleid. Vervolgens bagatelliseren we de successen. Wat in de armste landen aan vooruitgang is gemaakt is ongelooflijk indrukwekkend.'

(Verslag: Hans Van de Water, VLIR-UOS)

Achtergrond bij de sprekers en de moderator

Nederland

- > **Bram Van Ojik** is senior director van het ministerie van Buitenlandse Zaken en directeur van de Directie Sociale Ontwikkeling. Hij was voorzitter van de Politieke Partij Radikalen (PPR) en zetelde voor GroenLinks in de Tweede Kamer. Na zijn Kamerlidmaatschap werd hij ambtenaar op Buitenlandse Zaken en diplomaat. Hij was ambassadeur voor ontwikkelingssamenwerking en ambassadeur in Benin. In 2006 werd hij directeur van de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie.
- > **Paul Hoebink** is bijzonder hoogleraar ontwikkelingssamenwerking aan het Centrum voor Internationale Ontwikkelingsvraagstukken van de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij verrichtte advieswerk voor Nederlandse ontwikkelingsorganisaties en de Europese Commissie en was voorzitter van de Projectencommissie van Oxfam-Novib. Paul Hoebink werd in 2000 uitgeroepen tot de meest invloedrijke Nederlandse wetenschapper op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking. Hij is ondermeer lid van de Worldconnectors, een netwerk van opinieleiders op het terrein van internationale samenwerking.

België

- > **Peter Moors** is directeur generaal van de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD). Als diplomaat was hij ambassadeur van België in Griekenland en Marokko. In 2009 bracht hij 'Mister Nice Guy' uit, een spraakmakend boek over zijn rol als diplomatiek adviseur van toenmalig premier Guy Verhofstadt.
- > **Bogdan Vanden Berghe** is algemeen secretaris van 11.11.11., de koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Hij werkte op de studiedienst van Broederlijk Delen en werd in 2002 campagneleider van 11.11.11, waar hij campagnes opzette over het belang van water en de millenniumdoelstellingen.
- > **Robrecht Renard** is directeur aan het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en –beheer (IOB) en gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen. Hij doceert over het beleid en beheer van ontwikkelingshulp en evaluatiemethoden. Als onderzoeker verdiept hij zich vooral in de effectiviteit van de hulp. Hij werkte voor talrijke organisaties, waaronder DGD en BTC in België, DGIS in Nederland en internationale NGO's en donoren als IFAD, EC, World Bank. Momenteel is hij promotor van het onderzoeksplatform Aid Effectiveness.

Moderator

- > **Gie Goris** is sinds 2003 hoofdredacteur van MO* Mondiaal Nieuws en voorzitter van Africalia vzw. Voordien werkte hij bij Broederlijk Delen-Welzijnszorg en was hij hoofdredacteur van Wereldwijd Magazine.

2. Verslagen interactieve sessies

2.1. Verslag van de sessie Coherentie tussen ontwikkelingshulp en andere beleidsdomeinen

Moderator	John Vandaele (MO*)
Spreker Nederland	Bram Van Ojik (ministerie van Buitenlandse Zaken)
Spreker België	Marc Maes (11.11.11)

Bram Van Ojik: Nederland scoort goed op het vlak van coherentie, België veel minder

De “Commitment to Development Index” van het Center for Global Development is een coherentie-index: 22 OESO-landen worden vergeleken, niet alleen op het vlak van hulp, maar ook op het vlak van beleid voor handel, investeringen, milieu, politiek, veiligheid etc. **Nederland doet het heel goed in de Commitment to Development Index en staat meestal in de top drie, terwijl België 12de in 2006 en 15de in 2009 was.** Dit verschil komt door het feit dat Nederland veel beter scoort op het vlak van hulp en veiligheid. Nederland neemt deel aan meer vredesoperaties en heeft minder wapenexport dan België. Op het vlak van hulp is er een groot verschil tussen België en Nederland: België geeft meer projecthulp, terwijl Nederland meer budgetsteun geeft.

In het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken is er sinds 2002 een coherentie-eenheid die de coherentie tussen beleidsvoorstellen en armoedebestrijding controleert. Elke twee jaar wordt er een werkrapport aan het parlement voorgelegd. Maar er is zelden een fundamenteel debat en het gaat alleen maar over de voorstellen van de Europese Commissie. Er bestaan geen procedures voor andere beleidsdomeinen. De minister van Buitenlandse Zaken probeert ad hoc het beleid voor ontwikkelings-samenwerking af te stemmen met andere ministeries, maar het is altijd een compromis, nooit een zekerheid.

We kunnen dus stellen dat de politieke steun voor coherentie groot is om de belangen van het Zuiden te verdedigen, maar alleen als het niet onze eigenbelangen ondermijnt.

Marc Maes: In België is niemand geïnteresseerd in de gevolgen van het Belgische handelsbeleid

In België is er een wet op ontwikkelingsbeleid, maar er zou ook een wet op het handelsbeleid moeten zijn. Het **handelsbeleid is exclusief Europees**, maar moet wel een mandaat krijgen van alle lidstaten. De lidstaten controleren de Europese Commissie door de handelwerkgroep, en met het Verdrag van Lissabon moet nu ook elke beslissing door het Europees Parlement worden gestemd.

Het Belgische overheid neemt dagelijks beslissingen over het handelsbeleid, maar daar weten we niets van, omdat er **geen transparantie** is. De enige manier om informatie te krijgen is om naar de vragen en commentaren van de parlementsleden te luisteren.

Wie geeft advies aan de Belgische regering over het handelsbeleid? In de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD) is er maar één persoon die op handel en ontwikkeling werkt. En die is daar om naar de Belgische bedrijven te luisteren. De civiele maatschappij wordt niet geconsulteerd. Er is helemaal geen coherentie.

Neem nu de Europese Partnerschap Akkoorden (EPA). Die waren bedoeld als ontwikkelingsinstrumenten: liberalisering zou de ontwikkelingslanden aantrekkelijker maken voor

buitenlandse investering. Voor de Europese Commissie zijn EPA's vanuit de liberale visie zeer coherent. De hamvraag is: **welke coherentie willen wij?**

In Nederland zijn de EPA's meer in het publiek debat gekomen. Nederland is ook kritisch in de Europese Commissie over de EPA's. In België is niemand geïnteresseerd in de gevolgen van het Belgische handelsbeleid als lidstaat van Europa.

Verslag uit de werkgroepen

Sensibilisering en lobbywerk voor meer coherentie zou door de civiele maatschappij moeten worden geleid, maar in Nederland krijgen NGO's vaak staatfondsen, wat het moeilijk maakt om kritisch te zijn tegenover de overheid. In België zijn de NGO's minder afhankelijk van de overheid en werken de Noord-Zuidbeweging en de overheid goed samen.

In Nederland bestaat er een speciale coherentie-eenheid, in tegenstelling tot België. Maar het is niet omdat er een speciale coherentie-eenheid bestaat dat er effectief meer coherentie is. Het hangt af van politieke wil. Door de coherentie-eenheid is er waarschijnlijk wel een betere opvolging en meer aandacht voor coherentie. In België is er een wettelijk kader voor ontwikkelingshulp. Dat bestaat niet in Nederland. Het zou positief zijn moesten we kunnen vermijden dat een nieuwe minister zomaar beslist om alles plots te veranderen.

2.2. Verslag van de sessie Draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking

Moderator	Annemie Demedts (Coprogram)
Spreker Nederland	Paul Hoebink (CIDIN)
Spreker België	Jan Van Ongevalle (HIVA, K.U.Leuven)

Ontwikkelingssamenwerking in Nederland trekt stampvolle zalen

Volgens Paul Hoebink van het Centre for International Development Issues Nijmegen (CIDIN) lijkt het op het eerste zicht goed te gaan met draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland. Als we de Eurobarometer mogen geloven staan de Nederlanders positiever tegenover ontwikkelingssamenwerking dan het Europese gemiddelde. In de markt van de liefdadigheid gaat het meeste geld naar internationale hulp. Er zijn in Nederland naar schatting 6500 particuliere initiatieven met een link naar het Zuiden. In navolging van Bill Gates en andere miljardairs, zijn heel wat rijke mensen op de kar van de filantropie gesprongen. Ze dragen daarmee bij aan campagnes zoals Stop Malaria. De belangstelling voor debatten over ontwikkelingssamenwerking is zeer groot. Hoebink reist Nederland rond. De zalen zitten stampvol.

Rechts Nederland knaagt aan het draagvlak

En toch is er volgens Paul Hoebink de laatste decennia in Nederland een duidelijke neergang in het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Het wantrouwen neemt toe. Zo vindt 40% van de bevolking in 2009 dat er minder middelen naar ontwikkelingssamenwerking moeten gaan, een stijging met 10% ten opzichte van 2006. Een wetenschappelijke verklaring voor deze tendens heeft Paul Hoebink niet, al ziet hij de politieke verschuiving naar rechts als een mogelijke oorzaak. De kritiek op ontwikkelingssamenwerking komt immers vooral uit rechtse hoek, van partijen als de PVV, Trots van Nederland en de VVD. Aan de linkerkant van het politieke spectrum is het draagvlak intact gebleven.

De voorbije jaren hebben een aantal rechtse politici flink uitgehaald naar de ontwikkelingssamenwerking, zoals Hirsi Ali, Arend Jan Boekesteijn en Geert Wilders. Boekesteijn baseerde zijn kritiek in eerste instantie op computergestuurde berekeningen die de hulpcijfers vergelijken met een aantal economische en sociale indicatoren. Dergelijke econometrische studies zijn onbetrouwbaar. Ze laten de ene keer een positief effect van hulp zien, de andere keer een negatief. Bolkestein gebruikte de negatieve studies om zijn kritiek te staven en haalde er de voorpagina's mee.

De kritiek van rechts heeft geleid tot een angstklimaat binnen de ontwikkelingssector. In plaats van te tonen dat er wel degelijk uitstekend werk wordt verricht, reageerde de sector lauw en defensief. Het ministerie van Buitenlandse Zaken bracht vorig jaar een publicatie uit over de resultaten van ontwikkelingshulp, in de vorm van een atlas. Het was een positief verhaal, maar toenmalig minister Koenders durfde er niet mee naar buiten komen uit vrees dat er een debat over zou ontstaan.

In het Nederlandse regeerakkoord komt het woord draagvlak niet voor

In Nederland was NCDO jarenlang de organisatie die subsidies voor draagvlakversterkende activiteiten verdeelde. De evaluatiedienst van het Nederlands ministerie van Buitenlandse Zaken stelde de werking van NCDO echter in vraag. Draagvlakversterking zou moeilijk te meten zijn en NCDO zou te weinig aan monitoring en evaluatie doen. Uiteindelijk besliste minister Koenders om de subsidiepot bij NCDO weg te halen. De organisatie moet zich omvormen tot kenniscentrum. De subsidie voor draagvlak loopt nu langs andere lijnen.

Wat de nieuwe Nederlandse regering gaat doen met draagvlakversterking is volgens Hoebink nog koffiedik kijken. In het regeerakkoord komt het woord draagvlak nergens voor.

Aanhangers van Geert Wilders scoren het slechtst op draagvlak

Uit onderzoek blijkt dat vrouwen over het algemeen hoog scoren op draagvlak, net zoals mensen met een hogere opleiding, jongeren en kerkgangers. Laag scoren dan weer mannen en lager opgeleiden. Toch zijn de verschillen tussen bijvoorbeeld vrouwen en mannen eerder klein. Grotere verschillen vinden we terug als we peilen naar de politieke voorkeur. Wanneer het gemiddelde op een schaal van 1 tot 100 58 bedraagt, zien we bijvoorbeeld dat de aanhangers van de partij van Geert Wilders, de PVV, 45 scoren. Aanhangers van de Christen Unie scoren het hoogste met 68, gevolgd door Groen Links en PvdA. Waar nog geen onderzoek naar gedaan is, zijn de combi's: behaalt een hoog opgeleide, jonge vrouw die voor Christen Unie stemt gemiddeld een monsterscore, of niet? Volgens Paul Hoebink vertelt het meeste draagvlakonderzoek wel iets over opinies, maar weinig over de verschuivingen van opinies.

CIDIN wil met NCDO in debat gaan over twee punten. Ten eerste is er de samenstelling van metingen. CIDIN wil zaken als empathie opnemen om causale verbanden en gedragsverandering te kunnen meten. Ten tweede wil CIDIN samen met Nederlandse organisaties bekijken hoe ze kunnen starten met nulmetingen en hoe ze gedragsverandering kunnen monitoren. De focus zal onder meer liggen op onderwijs. Onderwijs vormt één van de belangrijkste sectoren op het vlak van draagvlak, maar er is weinig zicht op wat er allemaal gebeurt en wat de effecten ervan zijn.

De Belgische bevolking wordt kritischer over OS

Jan Van Ongevalle van het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA) maakt deel uit van het onderzoeksplatform voor ontwikkelingssamenwerking [PULSE](#). Het platform voert wetenschappelijk onderzoek uit en ondersteunt van daaruit het Belgische beleid van ontwikkelingssamenwerking, door wetenschappelijke diensten te verlenen op maat van de beleidsmakers. Jan Van Ongevalle ziet in België een gelijkaardige trend als in Nederland. De Belgische barometer voor draagvlak voor ontwikkelings-samenwerking toont aan dat er nog steeds veel solidariteit is, maar dat de bevolking kritischer wordt en minder geld geeft aan ontwikkelingssamenwerking. De klassieke actoren, zoals NGO's, dalen wat in populariteit en worden voorbijgestoken door de multinationale organisaties.

Wat betekent draagvlak nu? Kunnen we dat in kaart brengen? Wie doet wat in de sector? En wat met de effectiviteit? Hoe zit het met het aanbod en sluit dat aan bij de vraag? PULSE zoekt een antwoord op deze vragen.

Ideeën en vragen uit de werkgroepen

- > Wat zeggen cijfers uiteindelijk over draagvlak? Ontwikkelingssamenwerking scoort goed in de peilingen, maar wat als mensen het moeten plaatsen naast andere sectoren, dan scoort het waarschijnlijk veel lager.
- > Maakt de publieke opinie een onderscheid tussen hulp en samenwerking? Het is belangrijk dat er aandacht gaat naar hulp, zoals in veel vierdepijlerinitiatieven het geval is, maar versterkt dat soort initiatieven de slachtofferrol van het Zuiden niet? Gaat empowerment daarbij niet verloren?
- > Draagvlakversterking over ontwikkelingssamenwerking zou opgenomen moeten worden in het lessenpakket van scholen. We moeten ook het bedrijfsleven betrekken.
- > Er is in België misschien wel nood aan een specifiek orgaan dat gelden voor draagvlakversterking verdeelt. In België maakt draagvlakversterking vaak deel uit van de werking van NGO's.
- > Hoe kunnen we de evolutie van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking verklaren? Wat is de impact van bijvoorbeeld klimaatcatastrofe, corruptieschandalen, ...?

- > Uit een impactstudie van het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs blijkt dat de relatie tussen kennis, attitude en gedragsverandering niet zo duidelijk is. Het is belangrijk om mensen niet alleen kennis bij te brengen, maar hen ook te betrekken bij acties. Het probleem is echter dat verschillende actoren elk maar expertise hebben binnen een beperkt domein. Er is nood aan coördinatie van verschillende activiteiten, zodat we samen het hele traject kunnen tot stand brengen.
- > Er is nood aan een aanspreekpunt voor concrete vragen over draagvlakversterking.
- > Er is in België nood om vraag en aanbod beter in kaart te brengen.

2.3. Verslag van de sessie (Mede)financiering van NGO's door de overheid

Moderator	Jean Reynaert (Coprogram)
Spreker Nederland	Vanessa Nichten (Partos)
Spreker België	Johan Cottenie (Coprogram)

Vanessa Nichten licht toe hoe de samenwerking tussen de Nederlandse NGO's en de overheid loopt. Vanessa is Projectmedewerker Dienstenaanbod en Communicatie bij Partos, de branchevereniging van Nederlandse organisaties werkzaam in internationale samenwerking. Johan Cottenie legt de link naar België. Johan is directeur bij Coprogram, de Vlaamse federatie van ngo's voor ontwikkelingsamenwerking.

Verplichte samenwerking zorgt voor schok bij Nederlandse NGO's

De medefinanciering van NGO's gebeurt binnen vijfjarenprogramma's. In 2011 start een nieuw programma 'MFS2'. Nederlandse NGO's beleven spannende tijden. Tegen begin november zullen de resultaten bekend zijn over de bedragen die aan de weerhouden samenwerkingsverbanden uit de eerste selectiefase worden toegekend. In de eerste ronde (alliantietoets) selecteerde de overheid een aantal samenwerkingsverbanden op basis van kwaliteit, maar niet op thema of landenkeuze. Dat geeft eigenaardige resultaten. Zo is het SWV met zijn programma over HIV-AIDS er uitgegoid, terwijl het thema zeer belangrijk is in het ontwikkelingsbeleid van Nederland. Van de 43 aanvragen werden 23 samenwerkingsverbanden toegelaten, wat neerkomt op ongeveer 70 betrokken NGO's. Eenzelfde NGO kan deelnemen aan verschillende samenwerkingsverbanden. Drie van de verworpen groepen uit de eerste ronde zijn in beroep gegaan.

Er gaat een schok van onzekerheid door het Nederlandse middenveld. Grote spelers hebben niet meer garanties dan kleine. Vanessa Nichten ziet toch een lichtpunt. De 'afgevalen' organisaties zijn zich aan het bezinnen over hun doelstellingen en hun meerwaarde. Ze bekijken of ze onder afgeslankte vorm niet evenveel kunnen bereiken. Ze zoeken alternatieve financiering. In 2005 schraptte de overheid Plan Nederland. De organisatie is er uiteindelijk sterker uitgekomen en zit nu wel in de geselecteerde groep.

'Allianties zijn gearrangeerde huwelijken' wordt vaak in Nederland gezegd. De vertegenwoordigster van de Nederlandse NGO Edukans is het eens met Vanessa Nichten dat er ook pluspunten zijn. Edukans is in drie allianties gestapt, waarvan er twee zijn geselecteerd in de eerste ronde. Er is meer ruimte voor de ontwikkeling van een gezamenlijke visie, de samenwerking op het terrein groeit, net zoals het inzicht dat samenwerken beter is. Edukans is alvast van plan om de alliantie voort te zetten, ook als de organisatie er geen geld voor krijgt. Een alliantie heeft sowieso toegevoegde waarde.

Nadat het middenveld in Nederland is gekomen van de schok, gaat het zich concentreren op andere zaken zoals lobbywerk naar de Nederlandse overheid en de EU over de coherentie van het ontwikkelingsbeleid. Ook eerlijke handel kan op veel aandacht rekenen. En in plaats van te focussen op de transfer van geld, zal het accent veel meer liggen op de transfer van kennis.

In België heeft de overheid in het verleden ook samenwerkingsverbanden voor NGO's financieel gestimuleerd, vooral in de periode van 1998 tot 2007. Achteraf bleken dit volgens Johan Cottenie vaak gedwongen huwelijken te zijn. De samenwerkingsverbanden zijn in de meeste gevallen uiteengevallen.

De Nederlandse overheid stimuleert NGO's om in niet-partnerlanden actief te zijn

In Nederland gaat veel aandacht naar synergie, in de eerste plaats tussen de NGO's zelf. Synergie betekent in Nederland niet dat bilaterale en indirecte samenwerking zich in dezelfde landen moeten afspelen. Integendeel, de Nederlandse overheid stimuleert de NGO's om in landen actief te zijn waarmee zij niet samenwerkt, zoals Zimbabwe.

Daar kan België van leren, vindt Johan Cottenie. In België zijn er twee nieuwe maatregelen op het vlak van synergie: er bestaat een nieuwe basisallocatie voor acties in de concentratielanden, in synergie met het Belgisch overheidsprogramma. Daarnaast is er een budget voor samenwerking tussen NGO's.

Eén Nederlandse NGO krijgt evenveel als alle Vlaamse NGO's samen

Jaarlijks verdeelt Nederland € 425 miljoen. In België is dat € 130 miljoen. In Nederland krijgen vooral de grote organisaties veel overheidsmiddelen. Opmerkelijk is dat een organisatie als Cordaid evenveel budget ontvangt als zowat alle Vlaamse NGO's (leden van Coprogram) samen.

Op stabiliteit van de subsidies scoort België beter dan Nederland. Nederlandse NGO's krijgen wel een garantie voor vijf jaar, maar de voorziene budgetten zijn kleiner dan gevraagd. De gevormde alliantie van NGO's kan volledig zelf beslissen waar ze uiteindelijk op besparen. Dat kan betekenen dat sommige deelnemende NGO's uit de boot vallen. In België is er meer afstemming tussen het voorziene budget en de vraag van NGO-sector. De schokken tussen de verschillende systemen zijn in België ook nooit zo groot als in Nederland.

Nederlandse prijs voor Briljante Mislukking gewonnen door Belgische NGO

De Nederlandse overheid baseert zich bij de beoordeling van de programma's van NGO's vooral op het ingediende dossier, zonder rekening te houden met bereikte resultaten uit het verleden. In België beoordeelt de overheid de programma's 2011-2014 op het ogenblik dat het eerste programma nog niet is afgelopen.

Vanessa Nichten vindt dat de NGO's zelf zorg moeten dragen voor een goede monitoring en evaluatie. In Nederland is zopas een prijs gecreëerd die de kwaliteit van het leerproces wil stimuleren, namelijk ['De Briljante Mislukking OS Award voor de Beste Leerervaring'](#). Dit initiatief wil tegen de negatieve sfeer ingaan en tonen dat NGO's fouten maken, maar daar vooral uit leren. De prijs 2010 werd gewonnen door de Belgische NGO Vredeseilanden.

Wat deugt, wat niet?

De deelnemers aan de sessie zijn wel te vinden voor de volgende zaken:

- > Samenwerkingsverbanden kunnen stimulerend zijn wanneer organisaties op basis van een thema of een regio samenwerken. Dit kan expertise bundelen.
- > In alliantievorming kruipt veel tijd en geld. De meerwaarde moet dus echt goed onderzocht worden. En de NGO-sector moet betrokken worden bij de uitwerking ervan.
- > Het feit dat de Nederlandse overheid NGO's stimuleert om in andere dan de Nederlandse partnerlanden actief te zijn, is positief. In België stimuleert de overheid de NGO's net om wel in partnerlanden actief te zijn.

De deelnemers zijn niet te vinden voor:

- > In België is er niet meteen vraag naar een pot middelen die zo groot is als de Nederlandse. Er is wel de ambitie om te kunnen groeien.

- > De huidige financieringsmethode in Nederland brengt organisaties in levensgevaar, doordat programma's worden gesubsidieerd, maar geen NGO's. Dit verzwakt het middenveld. De deelnemers vragen zich echter af of dit in België anders is.

Interessant om verder te onderzoeken is de samenwerking met het bedrijfsleven. Nederland staat daarin veel verder dan België. In het Nederlandse regeringsbeleid is samenwerking met het bedrijfsleven ingeschreven, maar het is onduidelijk of het gaat om bedrijven in het Noorden of het Zuiden. Vanessa Nichten onderlijnt dat Partos op zoek is naar een andere relatie met het bedrijfsleven, één die veel meer op kwaliteit en een gezamenlijke win-win is gericht. Nu gaat het nog teveel om naamsbekendheid voor het bedrijf en financiering voor de NGO.